

Uuteen avaruuteen

Taiteellinen tutkimus taiteen ja tieteen jälkeisenä suurena tuntemattomana

Taiteellisen tutkimuksen tarkoitus on löytää uutta. Tuumin aloittaa tällä hyvin selkeällä lauseella, koska tämän jälkeen kaikki on kyseenalaista.

Taiteellinen tutkimus on täynnä paradokseja. Se on taidetta, joka ei alistu taiteen nykyisiin määritelmiin. Se on tiedettä, joka kyseenalaistaa tieteen tavanomaiset ajattelutavat. Se kyseenalaistaa kaiken, mutta pyrkii samalla käyttämään kaikkea, luomaan uuden synteessin, jossa sekä tiede että taide voisivat löytää uuden kolmannen suunnan.

Yksi selkeimmistä määritelmistä taiteelliselle tutkimukselle on, että se on tutkimusta, jota taiteilija tekee käyttäen omaa taiteellista työtään tutkimuksen välineenä.

Jokainen taiteilija ja teoreetikko määrittelee taiteellisen tutkimuksen joka kerta uudelleen. Teatterikorkeakoulun taiteellisen tutkimuksen professori Esa Kirkkopelto määritteli sen virkaanastujaispuheessaan näin:

Taiteellinen tutkimus määritelmänsä mukaisesti menee sinne missä ei vielä näytä olevan mitään tai missä ei vielä tiedetä olevan mitään.

Tässä on seuraava paradoksi: Miten voidaan määritellä jotain mitä ei vielä ole?

Taiteellista tutkimusta on taiteen kentällä tehty niin kauan kuin taidettakin. Omana alanaan taiteellinen tutkimus on kuitenkin varsin nuori. Lontoolaisen *Central School of Speech and Draman* taiteellisen tutkimuksen johtaja **Robin Nelson** sanoo jopa sen mahdollisesti syntyneen Suomessa. Tästäkään ei ole tarkkaa varmuutta, mutta joka tapauksessa Suomi on ensimmäisiä maita, jotka alkoivat tekemään taiteellista tutkimusta.

Ensimmäisen taidekorkeakoulun tohtoriohjelman Suomessa aloitti Aalto-yliopisto – silloinen Taideteollinen korkeakoulu - vuonna 1981. Pohjoisessa taiteen tohtoriksi voi valmistua Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnasta. Vaikka taiteellinen tutkimus nivoutuu vahvasti tohtorikoulutukseen, sitä tehdään myös taidekorkeakoulujen ulkopuolella, eikä kaikki taidekorkeakoulujen tohtorikoulutus ole taiteellista tutkimusta.

Myös kansainvälisestä kenttä on hyvin laaja ja moninainen, ja myös termit vaihtelevat. Britit käyttävät *practice-as-research* -termiä ja erityisesti Pohjoismaat taiteellinen tutkimus -termiä.

Britit korostavat kirjallista tutkimusta – käytäntöön perustuen – kun Keski-Euroopassa taiteellinen tutkimus yhdistyy kriittiseen taiteeseen, jonka tutkimustulokset voivat olla esimerkiksi yhteiskunnallisia interventioita. Pohjoismaissa painotus on taiteellisessa työskentelyssä.

Taiteen näkökulmasta kyse on taiteellisen kokeilun mahdollistamisesta ja sen merkityksen jatkuvasta uudelleenmäärittelystä. Kokeilu on jossain määrin aina kuulunut taiteeseen, mutta kasvaneissa tuotantopaineissa ja

tulosvastuullisuuden vaatimuksen tunkiessa lyhytnäköisesti kaikkialle tarvitaan myös uudenlaista taiteellisen kokeilun perustelua.

Taiteellista kokeilua on usein vähätelty taiteilijan navankaiveluna tai tekijän terapiana. Vertauskohta taiteellisen tutkimuksen tarpeellisuudelle löytyy kuitenkin kovan tieteen puolelta. Tieteessä on perustutkimuksen käsite, joka ei ole suoraan sidottu tietyn tuotteen tai tuloksen kehittämiseen, mutta jonka ymmärretään olevan ensiarvoisen tärkeää uuden tiedon löytämiseksi. Kukaan kuitenkin harvemmin pitää tieteellistä perustutkimusta tarpeettomana.

Perustutkimuksesta löytyy myös syy miksi taiteellinen tutkimus tapahtuu instituutiossa. Tutkimus tarvitsee toisaalta resursseja ja toisaalta instituution kautta sillä on olemassa oleva yhteys yhteiskuntaan. Yhteys syntyy kuitenkin kyseenalaistuksen kautta.

Kirkkopelto mainitsee tekstissään *'Inventiot ja instituutiot'* (julkaistaan 2014), että

...taiteen tekoon perustuva tutkimus, taiteellinen tutkimus, on olemassa olevien käytäntöjen ja käsitysten kyseenalaistamista ja horjuttamista ja muuttamista, kun taas perusopetus on monesti juuri niiden opettamista.

Akateemisuus on kaksiteräinen miekka. Se antaa vapauksia, joita taiteen tuotantokoneisto ei anna, mutta asettaa myös vaatimuksia, joita tuotantorakenteet eivät.

Teen itse taiteellista väitöskirjaa Taideyliopiston Teatterikorkeakoulussa ja paradoksit jatkuvat. Taiteellinen väitöskirja ei välttämättä väitä mitään, eikä se välttämättä ole kirja.

Taiteelliseen tutkimukseen kohdistuu kuitenkin vaatimuksia, jotka nousevat akateemisen tutkimuksen perinteestä. Tämä perinne on se mikä tulisi kyseenalaistaa ensimmäiseksi.

Taiteellista tutkimusta perustellaan kolmantena suuntana, joka etsii jotain joka kurottaa taiteen ja tieteen tuolle puolen. Kuitenkin niin kauan kuin se perustelee tämän tavoitteensa tieteen määritelmien mukaan, se pysyy perinteisessä ajattelussa. Sitä kautta se myös rajoittaa taiteellisen kokeilun mahdollisuuksia.

Perinteinen tieteellinen lähestymistapa tulee usein esille vaatimuksissa tutkimuksen vastuullisuudesta. Systemaattisuus ja luotettavuus nostetaan tärkeiksi arvoiksi. Näillä perustellaan tutkimuksen laajempi merkitys. Kuitenkin myös tieteenfilosofiassa on kyseenalaistettu systemaattisuus tieteen peruspilarina.

Filosofi **Paul Feyerabend** on tunnetuin metodisen anarkismin edustaja, joka jo teoksessaan *Against Method* (1975) esitti, että tieteen suuret murrokset eivät ole koskaan perustuneet aiemmalle ajattelulle, vaan ne ovat päinvastoin kyseenalaistaneet koko siihenastisen ajattelun. Ja tämä koskee tiedettä.

Kuinka paljon vapaampaa ja monimuotoisempaa ajattelun, toiminnan ja näiden kahden lukemattomat mielikuvitukselliset yhdistelmät voisivatkaan olla jos niitä

ei rajoitettaisi historiallisella painolastilla akateemisuuden tai taidekentän totunnaisuuksien vuoksi?

Tämä on se piste, josta taiteellinen tutkimus alkaa.

Sami Henrik Haapala

Kirjoittaja on näyttelijä, tanssija ja dj, joka tekee taiteellista väitöskirjaa Taideyliopiston Teatterikorkeakoulussa aiheena somaattinen näyttelijäntyö ja näyttelijäntyö yleisöinteraktiivisissa esityksissä.